

MUZEUL NAȚIONAL DE ANTICHITĂȚI —
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
65 DE ANI DUPĂ VASILE PÂRVAN

de PETRE ALEXANDRESCU

Directorul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române

„Metoda noastră e aceea a cultivării și selecționii sufletelor superioare, prin punerea la probă a fiecărui individ, care ne este încredințat, cu piatra de incercare a Cultului Ideii. Cine rezistă și dă știnței e vrednic să intre în Confraternitatea Universității Naționale. Cine e un simplu pietroi brut e dat înapoi în grămadă, spre a servi ca pavaj de șosea pentru construirea drumului către sferile cele de sus... Noi sintem proceii aspri ai unei religii de purificare. Sintem profeții unui timp cu mult prea îndepărtat pentru poftetele grăbite ale hămesitorilor contemporani”.

V. Pârvan, *Idei și forme istorice*

Cercetarea arheologică științifică nu a fost întemeiată, în țara noastră, de către Vasile Pârvan. Cu câteva decenii înainte de începutul carierei sale științifice, Alexandru Odobescu ținea cursul de Arheologie la Universitatea din București și pregătea publicarea studiilor asupra tezaurului de la Pietroasa. Cele trei volume monumentale, prezente și astăzi încă în literatura de specialitate, fac fala celor mai mari biblioteci din lume. Dar direcția de cercetare a lui Alexandru Odobescu, cu un puternic accent asupra examenului morfologic și estetic, nu a fost continuată. Arheologia „de cabinet” nu a fost exercitată decît incidental în secolul nostru, deși o asemenea abordare ar fi făcut mai ușoară apropierea științei românești de curentul winkelmannian și formalist, precumpănitor în unele țări germanice.

Ca arheolog, Vasile Pârvan se înscria în linia de gîndire istoricizantă. Mărturisit sau nu, el continua activitatea predecesorului său la catedra și la conducerea Muzeului Național de Antichități, Grigore Tocilescu. Organizatorul unei vaste anchete arheologice, întreprinsă de colaboratorul său P. Polonic, Tocilescu a fost și inițiatorul primului șantier arheologic de mare anvergură de la Adamclisi. Prin publicarea ruinelor monumentului triumfal, el a trezit în lumea științifică internațională interesul pentru monumentele antice din țara noastră. Colaborator al lui Theodor Mommsen, el a fost și primul editor de inscripții, cele mai multe adunate în colecția Muzeului Național de Antichități.

Abia reîntors în țară, după îndelungate și rodnice studii în Germania, în toamna anului 1909, Vasile Pârvan, în vîrstă de numai 27 ani, este chemat, prin dispariția lui Gr. Tocilescu, la catedra de Istorie Antică și Epigrafie a Universității din București și — un an mai tîrziu — la conducerea Muzeului Național de Antichități. Urmează o carieră ful-

guranță : în 1911 este ales membru corespondent al Academiei Române, titularizat doi ani mai târziu, iar viața sa este brusc curmată la 45 de ani.

Implacabilul acestui destin și al acestei morți a accentuat sentimentul tragic pe care unii dintre elevi sau admiratorii săi l-au recunoscut în enigmatică personalitate a profesorului. „Cînd, după cîteva clipe de așteptare — seria George Călinescu —, studenții priveau spre ușa ce se deschidea — apărea în fața lor Brand. Pastorul Brand al lui Ibsen, cu haină neagră încheiată auster pînă sus, călcînd pe un ghețar. Însă văzut de aproape, pastorul n-avea în ochii săi pătrunzători durități nordice iar tristețea încruntată într-o ironie gravă îi dădea înfățișarea unui autor tragic”.

Pârvan a avut o înfuriere profundă și durabilă asupra culturii noastre. Lecțiile, conferințele, dar în special spiritul său, hrănit din adîncea cunoaștere a literaturii clasice și format la școala marilor filologi germani, Willamowitz, Eduard Norden, au avut un puternic impact, nu numai asupra elevilor și studenților săi, ci și asupra unor largi categorii de intelectuali. Cultura noastră a avut șansa ca într-una din perioadele ei cele mai vitale să beneficieze de acest implant de clasicism, care avea să-i confere, între cele două războaie, spiritul european și universalist.

Vibrația existențială, din unele dintre textele sale poetice, poate un ecou inconștient al angoasei kirkegaardiene, cum cred unii critici, i-au sporit enigmaticul personalității, exaltat de unii dintre elevii săi, dar și de generațiile mai noi care nu îl ascultaseră. Astfel, Vasile Băncilă îi conferea chiar „o esență personală... aproape numenală”. „Împrejurul lui s-a format, ca deasupra apelor senine și singuratică, vara, o atmosferă de vrajă esoterică și de tăcere pioasă, pe care anevoie te poți hotărî să o turburi... Trebuie să te urci pe cei mai înalți coturni spirituali, pentru a încerca să atingi, măcar stratul de jos al acestui aer de mari festivități, marțial și fluid totodată, pe care Pârvan știa să-l monteze în chip natural”.

Misterul și magnetismul profesorului se asociau în mod fericit cu maieutica. Vasile Pârvan a fost un mare descoperitor de vocații. Generația Criterion era în mare parte formată din acei care îl audiaseră, iar ecourile ideilor sale, chiar dacă distorsionate pînă la contrariul lor, se mai aud și astăzi. Impactul acestei fascinante personalități asupra culturii românești, posteritatea ideilor lui Vasile Pârvan, nu și-au găsit încă exegetul.

Dar, pentru că sîntem la o festivitate care se desfășoară la Institutul de Arheologie, onorat acum, prin Hotărîrea Conducerii Academiei Române, cu numele marelui învățat, aș vrea să amintesc un fapt cunoscut de toți, dar a cărui importanță se vedește în chiar spiritul acestei Hotărîri. Vasile Pârvan a fost un descoperitor de vocații și printre elevii săi direcți. El este creatorul școlii românești moderne de istorie antică și arheologie. Pârvan a fost un mare profesor și ctitorul unui grup de specialiști, care compun ceea ce germanii numesc *Altertumswissenschaft*. Fîn și intuitiv critic al izvoarelor antice, editor de inscripții, istoric al unor teme de istorie universală dar mai ales al bazelor protoistoriei și istoriei antice a spațiului carpato-danubian, Vasile Pârvan a utilizat abundant rezultatele cercetărilor, anchetelor și descoperirilor întîmplătoare arheologice. Este important de observat că Pârvan profesorul era mereu dublat de moralistul, gînditorul, care comunica tinerilor săi as-

cultători o seric de intuiții filozofice și morale, rezumabile în ceea ce Tudor Vianu numea concepția tragică a lumii și a vieții. Forma în care Vasile Pârvan realiza îndrumarea elevilor săi, fie de la catedra, fie în contacte directe personale, lipsite de convenționalism, pe șantierele arheologice, în excursii sau în anchete de teren, era menită să trezească talente și să stimuleze reflexia.

Așa se face că, deși activitatea sa pedagogică a fost scurtă, brusc întreruptă de moartea Magistrului, recolta de elevi a fost extraordinar de bogată și de variată. În școala creată de el s-au format specialiști începând cu epoca Paleolitică (C. S. Nicolăescu-Plopșor), neolitică (Hortensia și Vladimir Dumitrescu), dacică (Ecaterina Dunăreanu-Vulpe și Radu Vulpe), romană (D. M. Teodorescu, P. Nicorescu, Grigore Florescu și G. Cantacuzino), epoca Bronzului și a migrațiilor (Dorin Popescu), întreaga pre- și protoistorie (Ion Nestor), arheologia medievală (Avachian), epigrafie (Scarlat Lambrino și D. M. Pippidi), dar și istorici ca George Brătianu, Maria Hălban, C. C. Giurescu.

Școala Pârvan a fost și este încă una dintre cele mai ample și mai vitale din istoriografia românească. Ea a dominat învățămîntul și cercetarea și s-a dovedit capabilă să suporte înoini, uneori fundamentale, fără a se dezagrega, ca în cazul cercetărilor pre- și protoistorice, ale lui Ion Nestor, sau a învățămîntului și cercetării culturii clasice, de către D. M. Pippidi.

Aceasta poate și grație existenței unui centru vital al școlii, care a fost Muzeul Național de Antichități, unde se formaseră și lucraseră tinerii săi colaboratori și elevi. Într-un raport adresat Ministerului Instrucțiunii din 15 februarie 1911, la două luni după instalarea sa la direcția MNA, Vasile Pârvan semnala că „nu există nici un funcționar științific al muzeului, în afară de director”, pentru ca pînă în 1927 MNA să devină centrul activității arheologice din toată țara. MNA a fost implicat în nenumărate cercetări de teren, anchete, săpături sau intervenții de salvare, grație energiei și eficacității directorului și a colaboratorilor săi.

În ultimii săi ani, Vasile Pârvan a realizat necesitatea creării unui cadru instituțional adecvat cu amplexarea pe care o luase activitatea arheologică pe plan național. Așadar, în prefața primului număr al revistei *Dacia*, *Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, datată aprilie 1927, la numai două luni înainte de tragicul său sfârșit, Vasile Pârvan scria: „Ce périodique annuel est l'organe d'un Institut qui n'existe pas encore. J'ai eu l'occasion de proposer, il y a quelques vingt ans, l'organisation d'un service de fouilles systématiques, et, depuis, étais revenu maintes fois à la charge. Mais les avant-projets pour une création d'un Institut Archéologique Roumain, par moi rédigés à l'intention des titulaires successifs du Ministère de l'Instruction ou des Beaux Arts ne furent jusqu'à ce jour être transformés en texte de loi”.

Grație excelentului volum de *Scrieri Vasile Pârvan*, editat și prefațat de Alexandru Zub în 1981, cunoaștem acum și conținutul acestui proiect, scris și dactilografiat în versiune finală în 1926. El este intitulat

Proiect de lege pentru înființarea Institutului Arheologic al României și cuprinde 20 de articole, din care cităm :

„Art. 1. Se înființează pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor, dependent direct de Minister, Institutul Arheologic al României.

Art. 2. Institutul Arheologic al României are ca scop cercetarea științifică a trecutului nostru preistoric, daco-roman și greco-roman, romano-barbar și vechi bizantin, până circa la 1000 p. Chr., în special prin exploatarea resturilor arheologice pe cale de săpături. Sediul său este în București, în localul său propriu.

Art. 3. Scopul Institutului are a fi urmărit pe următoarele căi :

A. Ridicarea treptată a hărții arheologice a țării.

B. Organizarea de călătorii și săpături arheologice.

C. Supravegherea tuturor săpăturilor publice și particulare în legătură cu scopul Institutului, prin agenți de conducere și agenți de inspecție.

D. Editarea de publicații arheologice.

E. Organizarea de misiuni și burse în străinătate pentru studii în legătură cu scopul Institutului. În continuare se specifică atribuțiile personalului de conducere și științific, relațiile Institutului cu Comisia Monumentelor Istorice, cu colaboratorii săi din țară și din străinătate, cu directorii muzeelor locale și cu specialiștii din Universități. Astfel, la articolul 14. Pentru îndeplinirea misiunii sale, Institutul își poate atașa cu titlu de membri efectivi sau corespondenți, colaboratori în țară și în străinătate.

Sînt de drept membri efectivi ai Institutului, membrii Academiei și ai Comisiunii Monumentelor Istorice, directorii de muzee și profesorii universitari pe specialitățile arheologice care interesează Institutul.

Art. 15. Odată pe an, directorul convoacă o adunare generală a Institutului, la care iau parte — în afară de funcționarii științifici cu titlu definitiv ai Institutului — toți membrii lui. În această adunare se discută probleme de știință, de organizare tehnică a lucrului și de împărțire a sarcinilor colaboratorilor, fie pe teren, fie în publicații ori misiuni. Adunarea nu ia hotăriri, ci exprimă deziderate”.

Inspirat în parte de structura Institutului Arheologic German, proiectul Pârvan avea în vedere, pe de o parte, activitatea de cercetare (harta arheologică, călătorii și săpături), dar și activități ținînd de salvarea obiectivelor arheologice afectate de diverse lucrări. Pe de alta, Institutul urma să fie și un for național reprezentativ și consultativ. Iată cum, Vasile Pârvan a intuit marile probleme care stau și vor sta în fața arheologiei și care în zilele noastre sînt în sarcina a două organisme diferite, ambele ale Academiei Române : Institutul de Arheologie și Comisia Națională de Arheologie.

Iată deci, pentru a încheia, de ce Hotărîrea Academiei Române de a da Institutului de Arheologie numele „Vasile Pârvan” este merită nu numai a cinsti rolul covârșitor pe care el l-a avut în formarea școlii de arheologie, care îi poartă numele și ai cărei descendenți, la a treia sau la a patra generație, fac parte din acest Institut, dar și restituie marului nostru înaintaș rolul său de ctitor al acestei case.